

самовираження та приймає форму безглузвих трат. Колективне споживання окрім суто економічної також несе соціальну функцію, запобігаючи розшаруванню суспільства за матеріальною ознакою.

Безумовно, питання, пов'язані з розробкою критеріїв розподілу колективних благ або цілей економічної політики виходять за рамки предмету нормативної економічної теорії. Але все одно вони пов'язані з економікою. Якщо існує будь-який варіант використання ресурсів суспільства кращий за той, що пропонує стихійний ринок, його доцільно прийняти, оскільки ресурси є рідкісними і невідтворними.

Список використаних джерел

1. Дугин А. Конец экономики. Санкт-Петербург : Амфора. ТИД Амфора, 2010. 479 с.
2. Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Москва : «Восточная литература» РАН, 1996. 360 с.
3. Mayo E. The Human Problems of an Industrial Civilization: Early Sociology of Management and Organizations. New York : Macmillan, 1933. 194 p.
4. Сен А. Коллективный выбор и общественное благосостояние – Режим доступу: <http://bricsmagazine.com/ru/articles/kollektivnyy-vybor-i-obschestvennoe-blagosostoyanie> (дата звернення 16.10.2019)

Леушина Олена Анатоліївна

*доцент, к.е.н., доцент кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольського державного педагогічного університету, імені Богдана
Хмельницького м. Мелітополь, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ НЕПЕРЕДБАЧУВАНИХ ПОДІЙ

Ключові слова: крихкість, антикрихкість, складні моделі ризиків, «чорний лебідь», фінансові ризики

Keywords: fragility, anti-fragility, complex risk models, “black swan”, financial risks.

Аналіз інноваційних ідей стосовно ефективного розвитку економічних систем дозволяє дійти висновку, що розуміючи механізми «антикрихкості» можна створити систематичне керівництво щодо прийняття рішень за умов невизначеності в ситуації економічної кризи.

Відповідно до прогнозів ООН, зростання світової економіки впродовж 2019 року становить близько трьох відсотків. Однак глибший аналіз цього аспекту свідчить про накопичення певних ризиків, поміж яких безпрецедентно високими є: рівень зовнішніх боргів, нерівномірність розвитку, обмежені важелі для регулювання у разі глобального економічного спаду. Посилення та накопичення цих ризиків здатне істотно знизити економічну активність і завдати серйозної шкоди довгостроковим перспективам розвитку будь-якої

держави та світової економіки в цілому. Так, рівень зовнішніх боргів сьогодні істотно переважає той, що передував ще десять років тому – до початку світової фінансової та економічної кризи. [1].

Більшість сучасних економістів активно прагнуть уникнути економічних ризиків або звести їх до мінімуму. На відміну від них концепція «антикрихкості», розроблена Нассімом Талебом, стверджує, що певні речі отримують зиск від шоків, або ж навіть зростають і процвітають за умови схильності до волатильності, випадковості, безладу та стресів, оскільки зазнаючи потрясіння, вони не тільки витримують його вплив, а й певною мірою поліпшуються завдяки цьому[2].

Складні системи, штучно створені суспільством, до яких можна віднести і економічні, мають тенденцію до розвитку каскадів та ланцюжків реакцій, які знижують, іноді навіть усувають, передбачуваність і спричиняють несподівані події. Таким чином, сучасний світ може зростати у технічних знаннях, але стає ще більш непередбачуваними.

Н. Талеб вводить у науковий обіг поняття «антикрихкість», що є протилежним до власне терміну «крихкість». Припустимо, що протилежність «крихкості» це стійкість або еластичність, однак надійні речі зазвичай не є сприйнятливими до шкоди, яку завдає безлад і хаос крихким речам. Повну протилежність крихкості, доречно застосовувати до речей, які насправді виграють від стану безладу. Антикрихкість полюбить випадковість, невизначеність і навіть певний клас помилок, який має унікальну властивість, яка дозволяє не лише мати справу з невідомими речами, й не розуміючи їх специфіки, робити їх добре [2]. Прикладом цього можуть слугувати фінансові контракти, які є крихкими, оскільки призначені для одержання вигоди з волатильності ринку.

Наголосимо: якщо позиціонувати «антикрихкість» як властивість усіх тих природних (і складних) систем, які витримали несприятливий вплив безладу, то позбавлення цих систем від випадкових стресів завдасть їм більшої шкоди, унаслідок якої вони ослабнуть і зникнуть. З цього приводу, Н. Талеб слушно наголошує на тому, що нормальні злети і падіння ділового циклу слід вітати, а не уникати їх.

Ділові цикли зазвичай мають періодичний, але не регулярний характер. Уряди світових країн використовують різні інструменти державного регулювання задля згладжування коливань економічної активності, створюючи модель, яка нібито допоможе уникнути найгіршого, що може трапитися. Враховуючи те, що цикли переважно інтерпретують як коливання навколо довгострокового тренду розвитку економіки, їх можна віднести до складних моделей ризиків, в умовах яких можуть відбуватися непередбачені події, що виходять за межі очікуваного та мають потенційно серйозніші наслідки. Такі події Н. Талеб називає «чорним лебедем»[2]. Вони є надзвичайно рідкісними, але все ж трапляються і практично не піддаються обліку. Оскільки їх неможливо передбачити – до них можна підготуватися тільки шляхом створення надійних систем. Найбільш дратуючим центральним аспектом появи явища «чорний лебідь» є упущений момент.

Фінансове фіаско на ринку житла США під час кризи 2008 року є одним із останніх відомих подій «чорного лебедя». Ефект від цієї катастрофи виявився глобальним. Н. Талеб посилається на цю кризу та ідею подій «чорного лебедя», щоб довести наступну тезу: ізольована від ризику система в підсумку стає більш вразливою до катастрофічних втрат саме під час рідкісних, непередбачуваних подій. «Крихкість» за цих умов демонструє те, що злету і падіння економічного циклу необхідно сприймати, а не уникати, саме тоді руйнування певних елементів економіки дозволить зберегти ціле та відповідно зміцнить зламаною катастрофою систему від майбутніх подій «чорного лебедя»[2].

Як вже зазначалося, сьогодні світ перебуває під загрозою чергового глобального економічного спаду. Особам, відповідальним за економічну політику, буде складно відреагувати радикально, бо нині простір для дій у монетарній і податковій сфері є більш обмеженим у порівнянні з ситуацією 2008 року. Тоді уряди використовували політику «дешевих грошей» задля залагоджування ділового циклу. Певний час це спрацювало – зростання було стійким, але тільки за рахунок збільшення боргів, що, у свою чергу, погіршило ситуацію з настанням кризи.

Спостерігаючи великі політичні катастрофи впродовж останніх років, можна зазначити, що підхід, який застосовується світовими політиками, є діаметрально протилежний ідеям Н. Талеба, оскільки науковець наголошує на тому, що простіше з'ясувати чи є що-небудь «крихким», ніж передбачити подію, яка може завдати шкоду. «Крихкість» можна виміряти, але ризик не піддається вимірюванню. Уряди держав, не зважаючи на це, все ж продовжують використовувати проекти з обмеженими можливостями, у яких найгірше, що може трапитися, затьмарює краще [3].

Попередження Н. Талеба дійсно є актуальними і слухними, оскільки надійності недостатньо, він пропонує уникати боргів, оскільки саме вони роблять систему більш крихкою. Передумовою політичної «антикрихкості» для науковця є нульовий борг. Він стверджує, що уряди держав повинні ухвалити жорсткий фінансовий консерватизм, оскільки борги роблять країну «крихкою системою».

Однак сьогодні ситуація має дещо інший характер. Більшість світових держав вважає за краще відійти від багатостороннього економічного співробітництва, орієнтуючись на економічний націоналізм, оскільки не задоволені результатами глобальної економіки. Це призводить до певних ризиків, одним із яких є накопичення зовнішнього боргу, що підвищує «крихкість» як окремих країн, так і всієї глобальної економічної системи.

Крім нульового боргу, для підвищення «антикрихкості» економічних систем, Н. Талеб пропонує уникати оптимізації. Ця ідея суперечить сучасній портфельній теорії, що вчить тому як обрати портфель із максимально можливою очікуваною прибутковістю для даного рівня ризику, розробляючи математичне формулювання диверсифікації ризиків в інвестування. З огляду на це, Н. Талеб стверджує, що в світі «чорного лебедя» оптимізація є неможливою, крихкість системи можна знизити за рахунок збільшення надмірності лише на

окремих ділянках. Такий підхід дозволить зберегти систему в критичній ситуації.

Розуміючи механізми «антикрихкості» можна створити систематичне керівництво щодо непередбачуваного прийняття рішень за умов невизначеності в бізнесі, політиці, медицині та житті взагалі, скрізь де є випадковість, непередбачуваність, непрозорість або повне нерозуміння речей. Це сприятиме розв'язанню проблеми, яку Н. Талеб назвав «чорним лебедем» [4].

До вищезазначеної концепції можна ставитися по-різному – сприймати, або оскаржувати її, однак той факт, що Н. Талеб є найвідомішим сучасним мислителем, котрий зробив виклик усталеним поглядам і міркуванням суспільства в різних сферах, не викликає жодного сумніву. Повністю усвідомлюючи невизначеність нашого існування, він продемонстрував, що людство може протистояти йому і захистити себе. Для цього необхідно лише залишатися відкритими для нового сприйняття дійсності, у якій ми існуємо.

З огляду на це, виникає відповідне питання: чи можливо використовувати концепцію Н. Талеба для розвитку української економічної системи? Сьогодні Україна – це держава з недостатньо відкритою економікою, орієнтованою на експорт агропродукції, сировини і напівфабрикатів із низкою доданою вартістю, яка залежить від світових цін на сировину і від економічної ситуації в країнах – торговельних партнерах. На початок 2019 року обсяг виплат з обслуговування і погашення зовнішнього державного боргу оцінювався в 6,3 млрд доларів.

Виходячи з положень концепції Нассіма Талеба, «крихкість» української економічної системи є надзвичайно великою, тому з огляду на недосяжність досконалої стійкості, вона потребує нових підходів до розробки механізму, за допомогою якого система зможе безперервно оновлюватися, використовуючи випадкові події, непередбачувані стреси для самовдосконалення, а не страждати від їхнього впливу.

Список використаних джерел

1. Елліот Гарріс. Світова економічна ситуація і прогнози на 2019 рік // доповідь в ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/>
2. Талеб Нассим Николас. Черный лебедь / Н.Талеб // КоЛибри , 2011 С.391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://avidreaders.ru/book/chernyy-lebed.html>
3. Franclin Peter. Why Antifragile is the perfect read for today's turmoil / Peter Franclin, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : UnHerd <https://unherd.com/2018/12/why-antifragile-is-the-perfect-read-for-todays-turmoil/>
4. Daniel Liberto. Anti-Fragility [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.investopedia.com/terms/a/anti-fragility.asp>

Миськів Галина Василівна
доцент, д.е.н., завідувач кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів,
Україна

НЕТРАДИЦІЙНІ ТИПИ СУЧАСНОЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Ключові слова: монетарна політика, центральний банк, цінова стабільність, економічний розвиток, регулювання.

Keywords: monetary policy, central bank, price stability, economic development, regulation.

Ще донедавна експансієйний та рестрикційний типи монетарної політики, були єдиними, що традиційно застосовувалися центральними банками багатьох країн світу. Однак світова фінансово-економічна криза 2008 р. показала недовірливість цих типів, а їх головна ціль – цінова стабільність, виявилася обмеженою та недоречною. Саме криза змусила центральні банки переглянути пріоритети й цілі та акцентувати на досягненні економічного зростання, зменшенні безробіття і регулюванні валютного курсу; створила підґрунтя для відходу центральних банків від традиційного обмеженого кола інструментів монетарного впливу на економіку і переходу до активного застосування заходів неконвенційної монетарної політики, як визначального шляху для подолання рецесії та виведення економіки на шлях стійкого зростання. Для національних економік важливим виявилось не лише підтримання макроекономічної та фінансової стабільності, а й забезпечення відновлення у належних обсягах процесу кредитування реального сектору економіки.

Тому новітні реалії світового економічного розвитку в посткризовий період докорінно змінили підходи до розуміння ролі центральних банків у забезпеченні фінансової стабільності й монетарному стимулюванні реального сектору економіки та зумовили виникнення нових нетрадиційних типів монетарної політики, які відповідають сучасним вимогам розвитку економіки та поєднують досягнення цінової й макроекономічної стабільності, стимулюють кредитування, скорочують безробіття та сприяють розвитку економіки загалом.

Найдієвішою, хоча і в короткостроковому періоді, виявилася політика кількісного пом'якшення (Quantitative Easing (QE)), яку у період подолання криз випробували США та багато європейських країн, а Банк Японії проводив власну програму кількісного та якісного пом'якшення (quantitative and qualitative easing – QQE).

Кількісне пом'якшення (Quantitative Easing (QE)) – це нетрадиційна монетарна політика, що використовується центральними банками для стимулювання національної економіки у випадку, коли традиційні монетарні методи вже не працюють. При реалізації політики кількісного пом'якшення центральний банк купує державні цінні папери або інші цінні папери на ринку з метою збільшення грошової маси та заохочення кредитування й інвестування. За традиційної монетарної політики ЦБ купує або продає державні облігації для